

13.1.2023

Nuoriso- ja lapsuudentutkimuksen tutkimuseettinen toimikunta

Toimintakertomus 2022

Nuoriso- ja lapsuudentutkimuksen tutkimuseettinen toimikunta on monitieteinen asiantuntijaelin, joka edistää alan tutkimuksen eettisyyttä. Se tuo keskusteluun lapsuuden- ja nuorisotutkimuksen erityiskysymyksiä, edistää tutkijankoulutusta ja osallistuu tiedepoliittiseen vaikuttamiseen tutkimuseettisissä kysymyksissä. Toimikunta tarjoaa eettistä ennakoarviointia niille Nuorisotutkimusseuran ja Lapsuudentutkimuksen seuran jäsenille, joilla ei omissa organisaatioissaan ole mahdollisuutta tutkimuseettiseen arviointiin.

Taustaa

Toimikunta perustettiin Nuorisotutkimusseuran yhteyteen vuonna 2015 yhteistyössä Lapsuudentutkimuksen seuran ja Tieteellisten seurain valtuuskunnan kanssa. Toimikunnan tehtäväksi on määritelty muun kuin lääketieteellisen nuoriso- ja lapsuudentutkimuksen eettisen ennakoarvioinnin järjestäminen. Lisäksi se toimii valtakunnallisena sekä monitieteisenä lapsuuden ja nuorisotutkimuksen eettisten erityiskysymysten asiantuntijana.

Toimikunta tekee yhteistyötä Lapsuudentutkimuksen seuran, opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK), sekä monitieteisen nuoriso- ja lapsuudentutkimuksen tutkimuskentän kanssa.

Toimikunnan kokoonpano

Toimikunta nimetään aina kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Nykyisen toimikunta on nimitetty toimikaudelle 2020–2023. Toimikunnan kokoonpano vuonna 2022 oli seuraava:

- FT, dosentti, akatemiaturkija, Kaisa Vehkalahti, Jyväskylän yliopisto (puheenjohtaja 31.6 saakka, varapuheenjohtaja 1.7 jälkeen)
- VTT, yliopistonlehtori, Tiina Valkendorff, Helsingin yliopisto (varapuheenjohtaja 31.6 saakka, puheenjohtaja 1.7 jälkeen)
- KT, YTM, yliopistonopettaja, Petteri Eerola, Jyväskylän yliopisto
- KTT, LTO, Taina Kyrönlampi, Oulun yliopisto
- VTT, yliopistonlehtori, Harry Lunabba, Helsingin yliopisto
- FT, dosentti, erikoistutkija Kirsimarja Raitasalo, Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos
- OTT, dosentti, yliopistonlehtori, Virve-Maria Toivonen, Helsingin yliopisto

Lisäksi toimikunnan työskentelyyn osallistuivat Nuorisotutkimusverkoston henkilöstöstä

- tutkimusjohtaja Sinikka Aapola-Kari
- erikoistutkija Antti Kivijärvi (sihteeri)

Kokoukset, lausunto- ja konsultaatiopyynnöt

Vuonna 2022 toimikunta kokoontui neljä kertaa (17.2, 6.6, 22.9 ja 30.11), minkä lisäksi toimikunnan käsiteltäväksi tulevia asioita valmisteltiin sähköpostitse. Kaikki kokoukset järjestettiin etänä.

Toimikunta antoi vuonna 2022 lausunnon viiden tutkimushankkeen ennakoarviointipyynnöön ja vastasi yhteen konsultaatiopyyntöön. Lisäksi toimikunta vastaanotti lukuisia yhteydenottoja tutkimuseettisiin kysymyksiin liittyen, joita käsiteltiin vähintään lyhyesti useissa kokouksissa. Lausuntopyynnöt koskivat sekä Nuorisotutkimusseuran omia että muiden organisaatioiden tutkimushankkeita.

Ennakoarvioinnin kohteena olleet tutkimushankkeet edustivat pääosin yhteiskuntatieteellisiä tutkimusasetelmia.

Muu toiminta

Lausuntojen ja konsultaatioiden lisäksi toimikunta edisti lapsuudentutkimukseen ja nuorisotutkimukseen liittyvien eettisten kysymysten tunnettavuutta ja näkyvyyttä suomalaisessa yhteiskunnassa ja tiedekentässä myös muilla tavoin. Toimikunnan jäsenet osallistuivat moniin tutkimusetiikkaa käsitteleviin tapahtumiin ja seminaareihin.

Toimikunnan vuoden 2022 keskeisin tapahtuma oli 7.6 yhdessä Nuorisotutkimusseuran kanssa järjestetty tutkijaseminaari ”Suostumus lasten ja nuorten tutkimuksessa”.

(<https://www.nuorisotutkimusseura.fi/ajankohtaista/tapahtumat/menneet-tapahtumat/2654-suostumus-lasten-ja-nuorten-tutkimuksessa>). Seminaari koostui kahdesta osiosta. Ensimmäisessä osiossa kolme asiantuntijaa alusti luennoillaan informointiin ja suostumukseen liittyvistä kysymyksistä. Toisessa osiossa käytiin keskustelua osallistujien etukäteen lähettämien kysymysten ja käytännön tapausten pohjalta. Seminaari toteutettiin hybridimallisena. Lähiosallistujia oli noin 20 ja etäosallistujia noin 40.

Seminaaritoiminnan lisäksi toimikunnan kotisivuja ja lausuntopyyntölomaketta päivitettiin säännöllisesti esille nousseiden tarpeiden mukaan.

Toiminnan arviointi

Toimikunnan käsittelemät lausunto- ja konsultaatiopyynnöt olivat pääsääntöisesti hyvin laadittuja. Käsitellyt pyynnöt sisälsivät paikoin vaikeita eettisiä kysymyksiä, mikä osaltaan osoittaa toimikunnan tarpeellisuuden. Annetuissa lausunnoissa toimikunta kiinnitti aiempien vuosien tapaan paljon huomiota tiedotteiden, suostumuslomakkeiden ja haastattelukysymysten ymmärrettävyyteen. Aiempiin vuosiin nähden uudempina teemoina lausuntojen yhteydessä käytiin paljon keskustelua yhteistyöhankeiden, tai

niin sanotun käytäntötutkimuksen tutkimusetiikasta ja tietosuojakysymyksistä. Käytännön toimijoiden kanssa (esim. kuntien nuorisotoimet) tehtäviin tutkimushankkeisiin sisältyy usein erityisiä eettisiä kysymyksiä esimerkiksi aineistonhallintaan ja huoltajien suostumukseen liittyen.

Edellisvuoden tapaan toimikunnan keskusteluissa pohdittiin keinoja lisätä vuoropuhelua erityisesti Nuorisotutkimusseuran tutkijoiden kanssa. Vuonna 2022 vuoropuhelua edistettiin seminaaritoiminnan kautta sekä siten, että toimikunnan puheenjohtaja (Tiina Valkendorff) osallistui Nuorisotutkimusseuran henkilöstöpäivään. Vuoropuhelun edistäminen edelleen on kuitenkin tarpeen ainakin kahdesta syystä. Ensinnäkin tutkijoiden ymmärrystä tutkimusetiikasta ja ennakoarvioinnista on syytä pyrkiä lisäämään. Toisekseen on ilmeinen vaara, että lähtökohtaisesti kirjalliset ennakoarviointiprosessit aiheuttavat viestintäkatkoksia monimutkaisisten tutkimusprosessien kohdalla.

”Suostumus lasten ja nuorten tutkimuksessa” -seminaarin osallistujilta kerättiin palautetta ja niiden perusteella kehitetään tulevaa seminaaritoimintaa. Tulevaisuuden seminaariteemoiksi esitettiin muiden muassa tutkimustyön portinvartijuuksien käsittelyä, opinnäytetöiden etiikkaa ja tutkimustulosten palauttamista kentälle.

Tiedottaminen

Toimikunta on tiedottanut toiminnastaan Nuorisotutkimusseuran sivujen yhteydessä olevien sivujensa kautta (ks. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tutkimus/tutkimuseettinen-toimikunta>), Nuorisotutkimusseuran uutiskirjeissä sekä Nuorisotutkimusseuran sosiaalisen median kanavien kautta.